

מראי מקומות- זבחים נ"ח

קדשי קדשים

(א) קדשי קדשים ששחטן בראש המזבח, וכו'-
ע' בספר הלכות (הודפס ברמב"ם הוצאת פרנקל, פסולי המוקדשין ג', א'), שמביאים מהגרי"מ פיינשטיין שהביא מה שנסתפק הגרי"ז בביאור דבר זה, האם המזבח נתכשר לשחיטה אע"פ שאין לו דין צפון, מ"מ התורה חידש דכשר לשחיטה, או דלמא התורה חידש דיש לו דין צפון. והביא דנפק"מ הוא לענין קבלת הדם, דאם התורה חידש שיש לו דין צפון, א"כ גם קבלת הדם יהי' כשר שם, אבל אם לא חידש התורה אלא דכשר לשחיטה אע"פ שאין בו דין צפון, א"כ לא יהי' כשר לקבלת הדם. וע"ע בחזון איש (י"ז, א') שכ' דנראה דגם קבלה כשר על גבי המזבח, וע"ש לראייתו. אולם טעם מה דנראה דקבלה כשרה על גבי המזבח אינו משום דהוי כצפון, דכ' דדין קבלה בצפון אינו משום שהוא בצפון, אלא משום דילפינן דבמקום שחיטה שם יהי' קבלה, וכיון דעל גבי המזבח כשר לשחיטה, כשר גם לקבלה.

(ב) בראש המזבח- ע' באילת השחר שהביא דהחזון איש כ' דה"ה דיכול לשחוט על כבש המזבח, וכ' האיה"ש דזה א"ש אם אמרי' דמה דיכול לשחוט ק"ק על המזבח אינו משום שיש לו דין צפון, אלא משום שיש דין חדש שיכול לשחוט על המזבח, ולכן גם על הכבש יכול לשחוט (אע"פ שאינו בצפון).

(ג) מהו דתימא בעינן על ירך וליכא, קמ"ל- הק' השטמ"ק (א'), הא לעיל אמרי' דעל ירך באמת מעכב. ותי' (א) התם מה דבעינן על ירך, היינו לאפוקי תלה באויר, אבל מזבח אינו נתמעט מעל ירך. וע' בשיעורי הגרי"ד דתמה על זה, דהא משמע מדברי השטמ"ק דאין דין על ירך בפועל, אלא רק דבא לאפוקי תלה באויר, ותמה ע"ז, דודאי יש דין על ירך, וצ"ע.
(ב) קמ"ל דגם זה על ירך מיקרי.

(ד) ואידך, איצטריך, סד"א עולה הוא דדחיק לי' מקום, אבל שלמים, דלא דחיק לי' מקום,

אימא לא, קמ"ל- ולכאו' תמוה, מהו הה"א, איך אפשר מסברא זה לבוא מעצמנו ולפסול שחיטת שלמים במזבח, משום דחידש התורה דהעולה יכול לישחט שם. וכ' האילת השחר, דה"א דמש"כ התורה דין דיכול לשחוט על המזבח, אפשר דהתורה הוציאתו מדין עזרה, ומלמדנו שיש מקום חדש לשחיטה, דהיינו המזבח, ואינו בכלל עזרה, וא"כ אפשר דזה נתחדש רק לענין עולה. אולם עדיין אינו מיושב כל הצורך, דמהכ"ת לומר כן, דהא אם חידוש התורה הוא דאין כאן חסרון דעל ירך, א"כ לכאו' חזר להיות כמו עזרה ממש, ומהכ"ת לחלק. ואולי הא גופא, באמת אין לו דין על ירך, אלא חידש התורה דאף דאין לו דין על ירך, מ"מ יכול לשחוט שם, ולא מדין עזרה. אבל דברי הגמ' לא משמע כן, אלא דאין בזה חסרון של על ירך. ולכאו' יש ליישב זה ע"פ מש"כ הפנים מאירות, דמה דצריכין קרא לומר דיכול לשחוט ע"ג המזבח (לשי' ר' יוסי דהמזבח בצפון), אי"ז משום דס"ד דאינו נחשב על ירך, אלא משום דה"א דגנאי הוא למזבח לשחוט עליו, קמ"ל קרא דיכול. וא"כ, שפיר הוי ה"א דלא חידש התורה כן אלא לענין עולה, משום דדחיק לי' מקום, אבל לשלמים, דלא דחיק לי' מקום, הדרי' לסברא חיצונה ופסול, קמ"ל קרא דגם שלמים כשר. וכן לכאו' מבואר מהשטמ"ק הנ"ל, דהק' דאימא אה"נ, ואיך שייך להק' כן, הא לכאו' חידוש התורה הוא דזה נחשב על ירך, או דלא בעינן על ירך, אבל לפי הנ"ל א"ש.

(ה) מודי ר' יוסי בר' יהודה שאם שחטן כנגדן בקרקע פסולות- הק' השפת אמת, למאן מודה ריב"ז, אדרבה, הרי ר' יוסי מכשיר טפי מריב"ז. ותי', דלפי ר' יוסי דלא בא הפסוק ליתן דין צפון למזבח, שהרי המזבח כבר הוא בצפון, וחידוש התורה הוא רק דיכול להקריב על המזבח (ולא ביאר למה יהי' צד דאינו יכול, וע' בדברינו לעיל), אבל לא ליתן להמזבח מעלת צפון, א"כ אין ראוי מהפסוק כלל דגם כנגדו יהי' יכול לשחוט (אף דלר"י בלא"ה הוי צפון, אבל עכ"פ אין ראוי

שנתבאר שא"א לבנות המזבח על גבי מחילות או כיפין, א"כ יכולים לחפור במקום העזרה, ולמצוא מקום שאינו נבנה על גבי כיפין, והרי הוא מקום המזבח, וצ"ע.

(ח) **דבצרי בצורי- כ' היעב"ץ**, דהיינו שמיעוט מדת ארכו וגם מדת רחבו ועשאו מרובע קטן, לפי שאף דמדת ארכו ומדת רחבו אין מעכבין, אולם רבוע מעכב, כדלקמן (סב).

(ט) **דבצרי בצורי- הק' השפת אמת**, מהו החידוש בזה, הרי כיון דעכשיו אין עוד מזבח שם, א"כ מהכ"ת שיהי' לו דין צפון לשחיטה. וכ' דאה"נ, זה פשוט, אלא בא לומר דלא תימא דנח' ר' יוסי וריב"ז מה הי' מקום המזבח, דר' יוסי ס"ל דהי' כולו בצפון, וריב"ז ס"ל דהי' חציו בצפון וחציו בדרום, דא"כ אפי' בצורי בצרי, ודאי לא הי' משנה דינו לענין צפון, ויהי' יכול לשחוט שם, קמ"ל דזה לא הי' מחלוקתם כלל, וצריך מזבח ממש.

(י) **ומאי קסבר, וכו'- כ' הצאן קדשים**, דאין לומר דלמא קסבר רובא דמזבח בצפון קאי, ומש"ה צריך להרחיק ד' אמות עד שבא נגד חלל פתח ההיכל, דהא לא אשכחן אלא ג' מחלוקת בהא מילתא, או כולה בצפון, או כולה בדרום, או ממוצע, וא"כ אין לנו לבדות מלבנו מחלוקת רביעית.

(יא) **אי קסבר כולי' מזבח בדרום, וכו'- ע' בחזון איש** (קמא, ל"א) שדן אם דין זה הוא לעיכובא, או אם נח' רק במה הי' למעשה, אבל אין נחלקו בהלכה איך הי' המזבח צריך להיות. עוד כ' להסתפק לענין מזבח הנחושת, שאי"צ לקדושת מקומו, אלא שהוא כעין קדושת כלי, האם הי' לו מקום שהי' צריך להיות, וכ' דמסתבר שיהא כשר בכל מקום.

(יב) **אלא לאו משום דקסבר כולי' מזבח בצפון קאי- ע' במקדש דוד** (ל"ב, ג') דהק' דלפי זה, במקדש ראשון שהי' המזבח קצר יותר, א"כ נמצא דרך הי' אמה היסוד כנגד הפתח, וא"כ איפה היו מסדרין מערכה שני' של קטורת שצריך להיות כנגד הפתח, וא"א לומר שסידרו על היסוד, שהרי שם היו מקטירין ב'

מהפסוק). אבל לפי ריב"ז, הרי התורה חידש שיש בהמזבח מעלת צפון, וא"כ ה"א דאפי' הקרקע שכנגדו יש עליהם תורת צפון, קמ"ל דמודה ריב"ז דדוקא עליו יש תורת צפון, ולא בקרקע.

(ו) **אילימא אמה יסוד אמה סובב, האי גופי' מזבח הוא- ע' במקדש דוד** (ז, א', ד"ה ובשוחט בראש) שכ' לחקור, לשי' לוי שהי' יסוד בבנין בקרן מערבית דרומית, רק דלא הי' יסוד לענין דמים, מהו לענין שחיטה, האם יסוד זה נחשב יסוד לענין שחיטה. וכ' להביא ראי' מהא דאמרי' דשלמה המלך הקדיש כל הרצפה להיות כמזבח, דאם הדין הוא דכל מה שיש בו קדושת מזבח יכול לשחוט שם קדשי קדשים, א"כ למה צריך לשחוט ק"ק דוקא בצפון. אע"כ, כיון דאינו קדוש לענין דמים, ממילא אינו נחשב מזבח לענין שחיטה ג"כ, וממילא גם על היסוד אינו יכול לשחוט, אפי' אם יש בו דין מזבח, כיון דאינו מזבח לענין דמים. אולם כ' דיש לחלק, ואינו מוכח.

(ז) **שלא יבנו לא ע"ג מחילות- ע' במשנה למלך** (בית הבחירה א', י"ג) שהק' שם מהמשנה בפרה (ג', ג'), דהר הבית ועזרות, תחתיהם חלול מפני קבר התהום, ולכאור' זה כולל אף מקום המזבח. וכ' דמוכרחים לומר דדוקא הר הבית היו תחתיהם חלול, אבל המזבח לא הי' תחתיו חלל, מפני גזה"כ דקאמר מזבח אדמה. ועע"ש שכ' שאם עשה מזבח ע"ג כיפין או ע"ג מחילות, באמת זה לא חשיב מזבח, ופסול להעלות עליו קרבן. ולענין שיעור מחילה, הביא מהר"ש **באהלות** דכ' ע"פ התוספתא דשיעור מחילה הוי טפת. עוד כ' להסתפק שם אם הכבש ג"כ בדין זה דצריך שלא יבנו ע"ג כיפין, ולא מצא טעם לחלק בין כבש למזבח, אלא דלא כ' כן הרמב"ם בפירוש שדינם שוה, כמו שכ' בענינים אחרים. **וע"ע בחי' מקדש דוד** (הנדפס מחדש) לסוגיין, שהביא מש"כ בספר **אמת ליעקב** (מלכים ב', ט"ז, י"ד) להק' בשם בעל המקדש דוד, דלפי דברי המשל"מ, לכאור' יש לע' במש"כ הרמב"ם (בית הבחירה ב', ג'- ד'), שהיו צריכים נביא לגלות להם מקום המזבח, דלמה היו צריכין לזה, הרי כיון

חורף תשפ"ו

בזיכי לבונה של לחם הפנים, ואין הקטרה
אלא בראשו של מזבח, והניח בצע"ג.

To receive via email, or for הערות, please email mareimekomos@gmail.com